

Državni izpitni center

TAVASZI VIZSGAIDŐSZAK

MAGYAR NYELV MINT ANYANYELV

MEGOLDÁS ÉS PONTOZÁS

2006. május 29-én

ÁLTALÁNOS ÉRETTSÉGI VIZSGA

A) Az értekező iskolai irodalmi esszé értékelésének szempontjai

A dolgozat címe: "Aki önmaga is akarja, azt vezeti a sors, aki nem, azt magával sodorja."
(Seneca)

A jelölt a dolgozatában a szempontoknak megfelelően megpróbálja elvégezni az alábbiakat.

1. szempont: 7 pont. (Ismeret és megértés)

Ismerteti a két regény témáját: 4 pont. Egy-egy téma ismertetése 2-2 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul ismerteti a regény témáját.

1 pont: Hiányosan, ill. csak részben jól ismerteti a témát.

2 pont: Jól, teljességre törekedve ismerteti a témát.

Pl. A segéd témája: egy amerikai csavargóból lett boltossegéd anyagi és lelki küzdelmei, bűn és jóvátétel, remény és reménytelenség, gyengeség és akaraterő, a sorsjobbító szerelem drámája, vagy ugyanez másképpen megfogalmazva.

Pl. az Édes Anna témája: a jószívű, szorgalmas cseléd lány testi-lelki kiszolgáltatottságának, a megalázó szerelem fájalmának története – az embertelen munkaadók meggyilkolásához vezető okok pszichológiai rajza, vagy ugyanez másképpen megfogalmazva.

Megfogalmazza összehasonlíthatóságuk alapját: 3 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul fogalmazza meg az összehasonlíthatóság alapját.

1 pont: Hiányosan, ill. csak részben jól fogalmazza meg az összehasonlíthatóság alapját.

2 pont: Jól, de kevésbé lényegre törően fogalmazza meg az összehasonlíthatóság alapját.

3 pont: Jól, teljességre törekedve fogalmazza meg az összehasonlíthatóság alapját.

Pl.: Mindkét főszereplő a XX. századi modern társadalom szolgáskorban élő nincstelen fiatalja (cseléd lány, boltossegéd); életük megújulása vagy hanyatlása munkaadójuk emberi magatartásának függvénye; mindkettőjük élettörténetébe beleszövődik a bűn és bűnhődés motívuma; lázadnak sorsuk ellen; mindkettőjük életét meghatározza az igaz szerelem beteljesülésének hiánya, illetve lehetősége, vagy ugyanez másképpen megfogalmazva.

A fentiek közül bármelyik két elem kibontása esetén megadható a 3 pont.

2. szempont: 8 pont. (Alkalmazás és elemzés)

Bemutatja a főszereplőket családi és társadalmi helyzetük tükrében. Egy-egy szereplő 4-4 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul mutatja be a főszereplőt.

1 pont: Hiányosan, ill. csak részben jól mutatja be a főszereplőt.

2 pont: Felszínesen, csak egy-két cselekménymozzanatra utalva mutatja be a főszereplőt.

3 pont: Jól, de kevésbé árnyaltan mutatja be a főszereplőt.

4 pont: Teljességre törekedve, árnyaltan mutatja be a főszereplőt.

Pl.: A mostohája által elűzött Anna cseléd lány a miniszteri tanácsos házában. Az ép lelkű, gazdag érzelmvilágú lány, aki visszariad minden durvaságtól, vonzódik a széphez, valóban szeret és tud is dolgozni. Mivel ösztönlény, nincs tudatában emberi értékeinek és jogainak, gazdáit kihasználják, végül géppé válik: elveszíti önbecsülését, személyiségét, vagy ugyanez másképpen megfogalmazva.

Pl.: Frank, az árvaházban és durva családokban nevelődött csavargó beáll segédnek egy jólelkű zsidó fűszereshez, akit előzőleg kirabol. Bár annak lányával titokban új életet tervez, ezután is meglopja az apát, aki végül elbocsátja. Frankben azonban továbbra is él a becsületes élet vágya, ezért elhatározza, hogy bűnét jóváteszi: a jóság, őszinteség és állhatatosság lelkierejével áldozatot vállal szerelméért és annak családjáért – ekkor visszanyeri önbecsülését, újjáteremti személyiségét, vagy ugyanez másképpen megfogalmazva.

3. szempont: 12 pont. (Alkalmazás és elemzés)

Összehasonlíttja a két főszereplő legfontosabb kapcsolatainak alakulását: 12 pont. Egy-egy kapcsolat 3-3 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul hasonlíttja össze a főszereplő kapcsolatának alakulását.

1 pont: Hiányosan, ill. csak részben jól ismerteti a kapcsolat alakulását.

2 pont: Jól, de kevésbé árnyaltan hasonlíttja össze a főszereplő kapcsolatának alakulását.

3 pont: Árnyaltan, teljességre törekedve hasonlíttja össze a főszereplő kapcsolatának alakulását.

Pl. az Anna–Vizyné és a Frank–Morris kapcsolat alakulása: az Anna–Vizyné kapcsolat cseléd–úrnő egymást kölcsönösen elembertelenítő viszonya. Mivel Vizyné világa az úri életvitel rendjére korlátozódik, a szorgalmas és naiv cselédlánynak nem látja meg az embert, géppé teszi, férjhezmenetelét is megakadályozza. Anna lelke, akárcsak úrnőjéé, kiég, lényé Vizynééhez lesz hasonló. A cselédlány tudatalattijában zajló konfliktus akkor robban ki, amikor szerelmében megalázzák. Sérelmein ekkor már nem tud úrrá lenni, gazdáit megöli. A Vizyné–Anna kapcsolat kiúttalanságával szemben a boltos jólelkűsége, valamint a segéd életmegújítási vágya kölcsönösen humánus kapcsolatot eredményez mindaddig, míg Frank el nem játssza munkaadója bizalmát. Vizyné szűk, önző és mesterkélt világával szemben Morrisét egyszerűsége, őszintesége, valamint a szakrális közösség eszméi határozzák meg. Lányát sem azért félti a segédétől, mert "gój", hanem mert megbízhatatlannak látja, ellentétben Vizyné és Jancsi társadalmi előítéleteivel. A cselédlány útja úrnője világából a börtönbe, a segéd útja a csavargó-létből munkaadója otthonába és közösségébe vezet, vagy ugyanez másképpen megfogalmazva.

Pl. az Anna–Jancsi úrfi, Frank–Helen kapcsolt alakulása: a magyarországi társadalmi osztályok zártsága, valamint Anna öntudatlansága és naivitása egyaránt kiszolgáltatottá teszi a cselédlányt. Frank és Helen szerelmének beteljesedését ezzel szemben nem társadalmi korlátok akadályozzák, hanem a segéd átmeneti jellemgyengesége, kisebb mértékben vallási hovatartozása. Ugyanakkor az ő teljes emberi énjüket megérintő szabad szerelemmel ellentétben Anna cselédként éli meg az üres fejű úrfi önző "szerelmét", szabadságfoka az amerikai diáklányénál sokkal kisebb, házasságot nem is remél. Míg Frank és Helen műveltsége, izlésvilága és lelki érzékenysége azonos szintű, addig az együgyű, iskolázatlan cselédlányt mérföldek választják el az úrfitól. Frankkel ellentétben ez az "élvezetember" lelki fejlődésre képtelen, a cselédlánnyal való testi kapcsolatából hiányzik a tisztelet, az őszinteség és a bizalom. Anna eldobandó élvezeti tárggyá, múlttá válik a fiú számára, Helen pedig Frank számára értelmes, boldog jövővé, vagy ugyanez másképpen megfogalmazva.

4. szempont: 8 pont. (Szintézis és értékelés)

A Seneca-idézetet a főszereplők sorsára vonatkoztatja: 6 pont. Egy-egy vonatkoztatás 3-3 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul vonatkoztatja az idézetet a főszereplőre.

1 pont: Felszínesen fogalmazza meg a vonatkoztatást.

2 pont: Jól, de kevésbé árnyaltan vonatkoztatja az idézetet a főszereplőre.

3 pont: Árnyaltan és teljességre törekedve vonatkoztatja az idézetet a főszereplőre.

Pl.: A személyiségétől és akaratától megfosztott Anna embertelen és erőszakos környezetének, a Rossznak az áldozatává vált, mely most már a tudatalanában működött, fékezhetetlen irracionális erőként "magával sodorva" sorsává lett, ennek következtében „ellenfeleit” is elpusztította, vagy ugyanez másképpen.

A jóságos Annával szemben Franket útja kezdetén a csavargók erkölcstelensége vezette, azonban erős akaráttal megküzdött a benne élő Rosszal, melyet tudata ellenőrzése alatt tartott. Miután bensőjét jóvá, éretté és tudatosává tette, a benne működő jó erők váltak sorsává, ezáltal emberi környezetét is azok uralták – mindkét fél számára felemelkedést hozva. Frank külső és belső sorserői egymást támogatják, Annáéi pedig egymást keresztezik, vagy ugyanez másképpen.

Kifejti véleményét a dolgozatcím igazságtartalmáról: 2 pont.

0 pont: Nem fejt ki véleményét a a dolgozatcím igazságtartalmáról.

1 pont: Felszínesen fogalmazza meg véleményét a dolgozatcím igazságtartalmáról.

2 pont: Árnyaltan és meggyőzően fejt ki véleményét a dolgozatcím igazságtartalmáról.

A jelölt véleményét akkor is tiszteletben kell tartani, ha az értékelő tanár netán nem ért vele egyet.

B) Az elemző-értékelő iskolai irodalmi esszé értékelésének szempontjai

A dolgozat címe: "Csak az a jó lép be hozzánk, melybe beleegyedtünk." (Simone Weil)

A jelölt a dolgozatában a szempontoknak megfelelően megpróbálja elvégezni az alábbiakat.

1. szempont: 6 pont. (Ismeret és megértés)

Bemutatja a két főszereplőt az előzmények tükrében: 3-3 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul mutatja be a főszereplőt.

1 pont: Hiányosan mutatja be a főszereplőt.

2 pont: Jól, de kevésbé árnyaltan mutatja be a főszereplőt.

3 pont: Árnyaltan, teljességre törekedve mutatja be a főszereplőt.

Pl. Frank: Az árván nevelkedett csavargó megélhetést, otthont és nyugalmat keres. Mindezt megtalálhatná a jólelkű zsidó fűszeres boltjában, azonban kirabolja, majd segédjeként meg-meglopja, s az őt viszont szerető lányát erőszakos szerelmével durván megsérti. Az apa elbocsátja a megbízhatatlan "gójt", akit a lánnyal való szakítás katarzisa is arra készítet, hogy bűnét jóvátegye, és új életet kezdjen. Az apa halála után éjszakai munkát is vállalva dolgozik a boltban, hogy eltartsa a családot, s fedezze Helen tanulási költségeit. Frankból nem vész ki a jó: önismereti kálváriája során leküzdötte akarategyengeségét, mélyen érző, önzetlen, hűséges és szelíd férfivá érett, vagy ugyanez másképpen megfogalmazva.

Pl. Helen: a fűszeres lánya szüleiénél szabadabb, könnyebb és tisztább életre vágyik. Tudja, hogy a kisszerű élet reménytelenségéből a továbbtanulás válthatja meg, azonban az üzlet rossz menete miatt dolgoznia kell. Frank elfogadásáig hosszú utat tett meg: megtapasztalja, hogy a segéd fiúismerőseinél sokkal értékesebb, ám Frank durva szerelmi búcsúja újra elidegeníti a "gójtól", s Nattel, a zsidó származású ügyvéddel újjáéleszti kapcsolatát. Helen finom ízlésű, nemes lelkű, gazdag érzelmvilágú lány, ám bizalmatlan és óvatos, vagy ugyanez másképpen megfogalmazva.

2. szempont: 12 pont. (Alkalmazás és elemzés)

Megvizsgálja helyszínenként a lány felismeréseit: 10 pont. Helyszínenként 2-2 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul mutatja be a lány felismerését.

1 pont: Felszínesen mutatja be a lány felismerését.

2 pont: Lényegre törően és árnyaltan mutatja be a lány felismerését.

Pl: A troli megállójában: amikor Helen a kirakatüvegen át megpillantja a segéd elgyötört arcát, szembesül az éjszakai műszak emberfeletti áldozathozatalával, vagy ugyanez másképpen megfogalmazva.

A trolin: Helen rádöbben arra, hogy Frank tartja el őket önfeláldozó munkájával, neki köszönheti, hogy továbbtanulhat, vagy ugyanez másképpen megfogalmazva.

Az ágyban: összehasonlítja a fiú régi és új énjét, szembenéz saját előítéleteivel: *"Nem ugyanaz az ember már"*, ezért régi bűnét *"nem róhatja fel neki"*, vagy ugyanez másképpen megfogalmazva.

Az üzletben: egy hét múlva már ő közeledik a fiúhoz, hogy segítségét megköszönje. A nappali tagozatra való átmenetéről szóló ajánlatot még nem fogadja el, de megígéri, hogy *"majd gondolkozik"* rajta. Helent *"megindítja"* a fiú arca, s közeledése jeléül megemlíti, hogy hasznát veszi Frank Shakespeare-ajándékának, vagy ugyanez másképpen megfogalmazva.

Az oldalajtónál: másnap este régi barátja, Nat durvaságát pofonnal utasítja vissza, vagy ugyanez másképpen megfogalmazva.

Megfogalmazza a lány szemléletváltását: 2 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul fogalmazza meg a lány szemléletváltását.

1 pont: Felszínesen fogalmazza meg a lány szemléletváltását.

2 pont: Lényegre törően és árnyaltan fogalmazza meg a lány szemléletváltását.

Pl.: Miután Helen megbizonyosodik a segéd önmegtágadó áldozatvállalásáról, egyre tisztábban látja Frank lelki újjászületését. Ezért tud megbocsátani neki, vagy ugyanez másképpen megfogalmazva.

3. szempont: 11 pont. (Alkalmazás és elemzés)

Összehasonlíttja a főszereplők érzelmeit: 8 pont. Egy-egy szereplő 4-4 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul hasonlítja össze a főszereplők érzelmeit.

1 pont: Felszínesen vagy csak részben jól hasonlítja össze a főszereplők érzelmeit.

2 pont: Hiányosan, csak egy-két mozzanatra utalva hasonlítja össze a főszereplők érzelmeit.

3 pont: Jól, de kevésbé árnyaltan hasonlítja össze a főszereplők érzelmeit.

4 pont: Árnyaltan, teljességre törekedve hasonlítja össze a főszereplők érzelmeit.

Pl. Frank: Szabadulni akar magányától, otthontalanságától és régi énjétől. Az otthonra találás és az erkölcsi megtisztulás vágya legalább olyan erős benne, mint a lány iránti szerelme, tudja, hogy utolsó és egyetlen életlehetősége a közös jövő Helennel. Ezek az életcélok és érzelmek egymást felerősítve teszik őt kitartóvá, türelmessé, alázatossá és szívóssá. Ő a bűnös és a sértő, ám őszinte szerelmétől is hajtvá a jóvátétel tiszta szándéka vezeti. Ő a kezdeményező is, a szerelem régebben és előbb ébredt fel benne, és változatlan erejű, vagy ugyanez másképpen megfogalmazva.

Pl. Helen: Szabadulni akar "*régi nyomorúságának emléké*"-től, ezért jár újra Nattal. Amikor tanúja lesz Frank áldozatvállalásának, felülvizsgálja érzelmeit: a jogos megvetés indulatát legyőzve ismeri be magának, hogy Frank "*más ember lett, és nem róhatja fel*" bűneit. Bár az ő szenvedélye elcsitul már, a fiú önfeláldozó segítségnyújtása a meghatódás érzéseit kelti benne. Frank óvatos és tapintatos távolságtartásával ellentétben most ő tanúsítja a közeledés apróbb jeleit. Ő tehát a bűntelen és megsértett régi kedves, aki a hűség és a jóvátétel láttán enyhülni látszik, vagy ugyanez másképpen megfogalmazva.

Megfogalmazza Frank szándékát: 3 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul fogalmazza meg a főszereplő szándékát.

1 pont: Hiányosan fogalmazza meg a főszereplő szándékát.

2 pont: Jól, de kevésbé árnyaltan fogalmazza meg a főszereplő szándékát.

3 pont: Árnyaltan, teljességre törekedve fogalmazza meg a főszereplő szándékát.

Pl.: Frank szándéka változatlan. A halott apának tett ígéretéhez híven és Helenhez hűségesen, bűnét kétszeresen is jóvá akarja tenni. Változatlan szándékát most már erős elhatározás, önmagába és a jóba vetett hite kíséri: "*Én már ilyen vagyok.*" A szövegrészlet egyértelműen szemlélteti: a segéd jóvátételi szándéka olyannyira tisztességes, hogy nem akarja a lányt lekötöztettségévé tenni, meghagyja érzelmi szabadságát: "*... vár még egy ideig*", "*Ne köszönj semmit...*"

4. szempont: 6 pont. (Szintézis és értékelés)

Kifejti véleményét a dolgozattal szembeni igazságtartalmáról: 3 pont.

0 pont: Nem fejt ki véleményét a dolgozattal szembeni igazságtartalmáról.

1 pont: Felszínesen fogalmazza meg véleményét a dolgozattal szembeni igazságtartalmáról.

2 pont: Jól, de kevésbé meggyőzően fejt ki véleményét a dolgozattal szembeni igazságtartalmáról.

3 pont: Árnyaltan és meggyőzően fejt ki véleményét a dolgozattal szembeni igazságtartalmáról.

A jelölt véleményét akkor is tiszteletben kell tartani, ha az értékelő tanár netán nem ért vele egyet.

Kifejti véleményét a lány várható döntéséről: 3 pont.

0 pont: Nem fejt ki véleményét a lány várható döntéséről.

1 pont: Felszínesen fogalmazza meg véleményét a lány várható döntéséről.

2 pont: Jól, de kevésbé meggyőzően fejt ki véleményét a lány várható döntéséről.

3 pont: Árnyaltan és meggyőzően fejt ki véleményét a lány várható döntéséről.

A jelölt véleményét akkor is tiszteletben kell tartani, ha az értékelő tanár netán nem ért vele egyet.

Megjegyzés:

- *A tárgyi hibákért 0,5–1 pontot vonunk le.*
- *A szerkezetre, a nyelvhelyességre és a helyesírásra az érettségi követelményrendszer kritériumai alapján legfeljebb 15 pont adható.*
- *A feladatlap szempontjai a dolgozat szerkezetének egy lehetséges változatát jelentik, a jelöltnek nem feltétlenül szükséges a sorrendet követnie.*

FELADAT	MEGOLDÁS	PONTSZÁM
1.	publicisztikai	1
2.	B, D	2
3.	B: elrágcsálunk <i>vagy</i> majszolgatunk <i>vagy más megfelelő</i> D: médiaséf <i>vagy</i> tubuskor <i>vagy más megfelelő</i>	2 2
4.	Megfelelő, találó, mert figyelemfelkeltő, érdeklődéskeltő, jó a kapcsolata a szöveggel. <i>Minden más megfelelő indoklást is elfogadunk. 1 pont a megfelelő válaszáért, 1 pont az indoklásért, 1 pont a helyesírásért jár. Egy súlyosabb vagy kettőnél több kisebb helyesírási hibáért nem jár a pont.</i>	3
5.	H, I, I, H	4
6.	Maggi, (töltött) fánk, vitamintabletta	3
7.	élelmiszeriparral tartósítószer (és/vagy adalékanyagok) hatásai (vagy következményei) ártalmatlanok	1 1 1 1
8.	legfiatalabb helyett: legöregebb egészségügy helyett: élelmiszeripar <i>A megfelelő szó aláhúzásáért 1 pont jár, további 1 pont a megfelelő helyettesítésért jár.</i>	2 2
9.	B	2
10.	D, F, B	6
11.	lehül <i>vagy</i> lehült <i>vagy</i> le fog hűlni meghül <i>vagy</i> meghült	1 1
12.	naponta Minden nap 24 órából áll. <i>vagy más megfelelő</i> <i>1 pont jár a szerkezet megfelelő alkotásáért, 1 pont a helyesírásért jár. Egy súlyosabb vagy kettőnél több kisebb helyesírási hibáért nem jár a pont.</i>	1 2
13.	nyíltan, költ <i>Ha szerkezet részeként írja ki a példát, a válaszáért 1 pont jár.</i>	4
14.	összeolvadás, a szóelemző írásmód elve jelölt teljes hasonulás, az egyszerűsítés elve	2 2
15.	új, Újság, újoncnak, újít	4
16.	talajvíz, szárazföld <i>v. más megfelelő</i>	2
17.	(a) jövőt kutató, az öröm forrása, utazás az űrbe	6
18.	határozószó <i>1 pont jár minden olyan mondatért, amelyben az este szó főnévként szerepel.</i> <i>1 pont a helyesírásért jár. Egy súlyosabb vagy kettőnél több kisebb helyesírási hibáért nem jár a pont.</i> főnév	1 2 1
19.	T K J R T T K K K O R L Á T / O Z / N Á / K E L / K Ö V E T / K E Z I Ö <i>Minden 2 jó megoldás 1 pont.</i>	4

20. ... menjünk el... !
... kényeztessen el ...!
Helyes igealak 1 pont, helyes mondatvégi írásjel 1 pont – mondatonként. 4
21. a) pénzbírsággal 1
programján 1
levesre 1
különlegesnek 1
b) mögött vagy felett vagy más megfelelő 1
felől 1
22. A két mai irányzat a hétköznapokban sem zárja ki egymást. 6
Jme Jmi A Hi Á T
23. C, A, D, F 4
24. 4

mondatok	a viszony fajtája	kapcsolóelem
1. — 2.	ellentétes	de
2. — 3.	magyarázó	ugyanis

25. 30
- Tartalom: 0–14 pont
A szövegtípusnak (az esemény helyszíne és időpontja, résztvevők), valamint a kért szempontoknak (helyezések, díjak, hangulat) való megfelelés.
- Nyelvhelyesség és helyesírás: 0–8 pont
Pontos, világos fogalmazás; köznyelvi, normatív formák használata.
1–1 pontot vonunk le 2 súlyos, ill. 3 kevésbé súlyos hibáért.
- Stílus: 0–3 pont
A szövegtípusnak való megfelelés (tömörség, tárgyilagosság, érvelés, szókincs stb.).
A pontszám a felsoroltak meglétének függvényében adható meg.
- Szerkezet: 0–3 pont
Címadás; arányosság, teljességre törekvés a mondanivaló elrendezésében.
- Terjedelem: 0–2 pont.
10%-os eltérés esetében pontlevonás jár.